

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АГРОТЕХНІКИ ВИРОЩУВАННЯ НАСІННЄВОГО МАТЕРІАЛУ ОЗИМОЇ ПШЕНИЦІ

У статті розглядаються деякі аспекти вдосконалення агротехніки вирощування насіннєвого матеріалу озимої пшениці в умовах Степової зони України; доведено, що поряд із раціонально підібраними сівозмінами внесення добрив є одним із найбільш дієвих факторів впливу на врожайність насіння.

Ключові слова: озима пшениця, насіннєвий матеріал, урожайність.

В статье рассматриваются некоторые аспекты совершенствования агротехники выращивания семенного материала озимой пшеницы в условиях степной зоны Украины; доказано, что наряду с рационально подобранными севооборотами внесение удобрений является одним из наиболее действенных факторов влияния на урожайность семян.

Ключевые слова: озимая пшеница, семенной материал, урожайность.

The article discusses some aspects of improving agricultural cultivation of winter wheat seed in the Steppe zone of Ukraine; it was proved that a reasonably balanced crop fertilizer is one of the most powerful factors influencing seed yield.

Key words: winter wheat, seed material, crop.

Специфічними вимогами до попередників у насінницькій практиці є виключення можливості засмічення врожаю насінням інших сортів, забур'яненість ґрунтів, розвиток шкідників і хвороб. Більш сприятливі умови для розвитку батьківських рослин складаються на кращих для озимої пшениці попередниках, якими є чорний пар і горох.

Надмірне азотне живлення батьківських рослин призводить до зниження якості насіння. Кращим варіантом удобрення насіннєвих посівів є роздрібне внесення азоту. Насіння озимої пшениці кращої якості було одержано при внесенні суміші простих добрив порівняно з комплексними. Доза азотних добрив не повинна перевищувати дозу внесення фосфору.

Технологія вирощування товарних і насіннєвих посівів не завжди збігається, остання має свої особливості. При вирощуванні насіннєвого матеріалу головним завданням є одержання високих урожаїв біологічно повноцінного з добрими врожайними якостями насіння. В умовах глобального потепління і при недостатній кількості вологи, вимоги до вирощування посівного матеріалу не завжди виконуються, що впливає на якість насіння і його біологічну повноцінність. Щоб забезпечити товаровиробників високоякісним насінням кожного року, необхідно створювати насінницькі сівозміни, які б відповідали

біологічним і агротехнічним вимогам культур. Численними дослідженнями встановлено, що в умовах Степу добрий урожай високоякісного насіння озимої пшениці можна одержати після чистих і зайнятих парів, а також зернобобових культур [1; 3].

Проблема прогнозування біологічних властивостей насіння, залежно від ґрунтово-кліматичних умов, досить глибоко вивчалася в останні роки [1-4]. Але враховуючи економічні зміни, які відбулися в аграрному секторі, а також потепління клімату, його аридизацію, необхідно радикально переглянути технологію вирощування посівного матеріалу.

В наших дослідженнях встановлено, що в умовах Степової зони України добрий урожай високоякісного насіння озимої пшениці можна одержати після чорного пару.

Насіння кращої якості формувалось при сівбі після чорного пару, гороху, а найгірше – після кукурудзи на силос. Таку закономірність виявлено і у сортів Лада одеська і Селянка.

Досліди показали, що від попередників залежать не тільки біологічні властивості, але й урожайність озимої пшениці. З насіння, вирощеного після кращих попередників, урожайність була на 1,2-2,2 ц/га вища, ніж після інших попередників (кукурудзи на силос).

Якість насіння озимої пшениці сорту Лузанівка одеська після різних попередників

Попередники насінневих посівів	Енергія проростання, %	Схожість, %	Інтенсивність початкового росту		Польова схожість, %
			Кількість паростків, %	Маса 100 сухих паростків, г	
Чорний пар	94	97	97	1,07	90
Озима пшениця	84	92	92	0,97	83
Кукурудза на силос	83	90	89	0,98	80
Горох	88	92	92	1,02	85

У насінницьких сівозмінах насиченість зерновими хлібами не повинна перевищувати 40 %, щоб не викликати масового поширення хвороб і шкідників, спільних для багатьох зернових культур.

Поряд із раціонально підібраними сівозмінами, внесення добрив є одним із найбільш дієвих факторів впливу на врожайність насіння. Вплив окремих елементів живлення на врожай вивчено досить добре для багатьох культур. Вплив унесення добрив на якість насіння і його врожайні властивості вивчено значно менше. Внесення добрив змінює хімічний склад насіння, його розміри, масу 1000 насінин, а також впливає на врожайні властивості.

Нашими дослідженнями встановлено, що кращі біологічні особливості має насіння, вирощене на фосфорному фоні або при внесенні повного мінерального добрива у відповідному співвідношенні. Надмірне або однорідне азотне живлення батьківських рослин призводить до зниження якості насіння. Азот затримує надходження калію,

кальцію, магнію, і тому якість насіння погіршується. Кращим варіантом удобрення насінневих посівів озимої пшениці є роздрібне внесення: N_{30} до сівби і N_{30} рано навесні до виходу рослин у трубку. Позакореневе підживлення азотними добривами у фазу колосіння погіршує енергію проростання, схожість і врожайні властивості насіння. Кращою якістю насіння озимої пшениці була при внесенні сумішки простих добрив порівняно з комплексними добривами. Це можна пояснити наявністю у простих добривах більшої кількості мікроелементів (табл. 2).

Висновки. На насінневих посівах необхідно вносити мінеральні добрива в дозах, розрахованих залежно від наявності поживних речовин у ґрунті, які б забезпечували бездефіцитне живлення батьківських рослин. Азотні добрива слід вносити роздільно. Краще використовувати сумішки простих туків, що сприяє підвищенню мікроелементів у ґрунті. Доза азотних добрив не повинна перевищувати дозу внесення фосфору.

Таблиця 2

Якість насіння озимої пшениці залежно від унесення добрив під насінневі посіви

Варіант	Енергія проростання, %	Схожість, %	Маса 100 сухих паростків, г	Маса зерна у потомстві, г/м ²	Польова схожість, %
Суміш простих туків	95	93	1,24	555	91
Нітрофоска	92	90	1,19	525	81
Нітроаммофоска	91	90	1,00	500	83
Карбамід	92	92	1,02	493	77

ЛІТЕРАТУРА

1. Макрушин Н. М. Методологические указания по выделению зон оптимального семеноводства в связи с переводом его на промышленную основу / Н. М. Макрушин, Т. М. Зюбровская. – М. : МСХ СССР, 1979. – 22 с.
2. Макрушин Н. М. Важнейшие принципы прогнозирования биологических свойств и отбора семян / Н. М. Макрушин, Е. М. Макрушина // Наукові праці ПФ «КАТУ» НАУ. – Сімферополь, 2009. – Вип. 127.
3. Мельник С. І. Зональне насінництво в Україні: історія, сучасний стан, перспективи / С. І. Мельник // Наукові праці ПФ «КАТУ» НАУ. – Сімферополь, 2008. – Вип. 107. – С. 32–35.
4. Харченко О. В. Основи програмування врожаїв сільськогосподарських культур / О. В. Харченко. – Суми : Університетська книга, 2003. – 295 с.

Рецензенти: Бобров С. О., к.с.-г.н., доцент;
Антипова Л. К., д.с.-г.н., професор.

© Захарова В. О., Хілько В. Т., 2011

Стаття надійшла до редколегії 24.12.2010 р.